

Garudo – Záhady

*Záliba v záhadách je asi všelidská vlastnost. Ztvárňuje se i v romském folklóru, zejména v nejrůznějších neformalizovaných tajemných příbězích, které „zaručeně“ každý prožil, a ne-li on sám, pak jeho strejda, teta, dědeček, „jeden Rom dvě vesnice od nás“ a podobně. A někdo z napjatých posluchačů, na kterého vypravěč nebo vypravěčka ukáže se zvoláním: **ak hino!/hiňi!** – tady mám na to svědka! – dosvědčí, že neuvěřitelný příběh se skutečně stal, s hlubokým přesvědčením, že on, svědek, byl sám u toho.*

Hanka s Editou si na historky o záhadách samozřejmě také potrpěly. Z Hančina sběru uvedeme několik dosud nepublikovaných historek. První z nich jí vyprávěla Šena z Tanvaldu v březnu 1988.

Sas čačes familija la Piroškake?

Mange sas petnac roki, bešavas ko Rudis, leskere čhave sas mek ciknore, phirenas andre škola, a jon so dujdžene andre buti. So-mas odoj asi duj abo trin kurke, kana o Pucis avla. Ale o Pucis, oda džuvli, achalos! Avla odoj – no ta phenav mange: S'oda za tvoros? Cuzo manušni, aňi džuvli na dičholas, aňi murš, aňi nič, no ta phenav mange: S'oda akana avla? No ale th'avka lake phendom: „Bešen tele.“

Bešla peske pro stolkocis. Bešel, bešel, dikhel, hoj mek o bov šilalo, sa šilalo, nič nane, na. Phenel mange: „Tumen asi nane so te tavel, na?“

Phenav: „Nane amen.“

Byla to opravdu Piroščina příbuzná?

Bylo mi patnáct let, bydlela jsem u Rudy, děti měl ještě malé, chodily do školy, a oni dva byli v práci. Byla jsem u nich asi dvě tři neděle, když přišel Puci. Jenomže ten Puci byla ženská, rozumíš! Přišel tam a já si povídám: co to je za tvora? Cizí člověk, nevypadalo to ani jako ženská ani jako chlap, nic, a tak si říkám: Kdo nám to sem teďkonc přišel? No ale stejně jsem ji vybidla: „Posaďte se.“

Sedla si na stoličku. Sedí, sedí, kouká, že je plotna ještě studená, všechno studený, nikde nic, ne. Povídá: „Vy nemáte co vařit, co?“

Povídám: „Nemáme.“

Ta phenel: „No ta džanes so? Medig me avava, ta ker jag, čhiv andre piri pañi, a imar mi hel sa pripravimen, sar me avava.“

Phenav mange: Kadi manušni džal asi vareso te cinel. Aľe dikhlom, že aňi cigarekľa la na sas, nič, ta sar la šaj avel love, te la nane cigarekľa andro muj? No aľe oj geľla sig kije Dukla, kije sklepa, na, aľe kaj te sas – me džanav – šaj hel hoj jepaš ora, buter na sas – avľa tuke pale, imar pherdo taški klobasi, mas, čokoladi – so ča kamľomas! E romňi kidel sa andal o taški avri. Phenav mange – aľe na lake, ča korkori ke peste – kaj kadi manušni kada savoro iľas?

„M'av phučerďi, ča tav!“ phenel oj, sar te šundahas, so mange čoral gondolinav. „Mek avel o Rudis, mi jel so te chal.“

No ta te tavel, ta te tavel. Razdva tavavas. Avľa andre o Rudis, dikhel taťipen, te chal hin, ta phenel: „Khatar tu kada iľal, Šenko?“

No me phenav: „Kadi Romňi andä savoro.“

„Ta te andä, mišto!“ phenel ov. „Savi Romňi?“

„Servus šougor,“ phenel oj. O Pucis. „Tu man na prindžares? Sem me som famiľija la Piroškake!“

Imar ladžahas te phučel, na, te fameliľa la Piroškake. Te fameliľa la Piroškake, ta určite k'amende ačhala te sovel. *Taky že jo!* Ačhiľa adaj te sovel. Džav tuke te sovel, phenav, akana určite manca sovľa andro haďos, bo kaj sovľa, te nane than? Na sas amen buter thana. Terňi čhajori mek somas! Geľlom te pašľol, avľa kija mande, čhiďa pes tele, dikhav, pre *Pána Boha*, sem pre late fotbalo-

Tak povídá ona: „Víš co? Než se vrátím, rozděľej oheň, dej do hrnce vodu, ať je všechno připravený, než budu zpátky.“

Povídám si v duchu: Tahle osoba jde něco koupit. Ale viděla jsem, že nemá ani cigaretu, nic, jak mohla mít peníze, když neměla v puse cigaretu? No ale ona utíkala do Dukly, do obchodu, ne, a mohlo to být takových – co já vím – možná půl hodiny, víc ne – vrátila se ti, a plný tašky klobás, masa, čokolády – co jen se mi zachtělo! Všechno to ta ženská vyndává z tašek. Říkám si v duchu – ale ne jí, sama pro sebe – kde to ten člověk všechno sebral?

„Nebud' zvědavá a vař!“ povídá ona, jako kdyby věděla, co si potají myslím. „Ať je co jíst, než se vrátí Rudy.“

Když vařit, tak vařit. Pustila jsem se do vaření. Rudy se vrátil, kouká, topí se, jídlo na stole, tak povídá: „Kdes to vzala, Šenko?“

Já povídám: „Tahle Romka to přinesla.“

„Když přinesla, fajn!“ povídá on. „Která Romka?“

„Servus, švagře,“ povídá ona. Ten Puci. „Tys mě nepoznal? Jsem přece Piroščina příbuzná.“

No a už jsme se styděli vyptávat, když byla Piroščina příbuzná. A když je Piroščina příbuzná, určitě u nás bude chtít přespat. Taký že jo! Zůstala tu spát. Já si ti jdu lehnout, povídám, určitě bude spát se mnou v posteli, kde jinde by spala, když není místo. Víc lůžek jsme neměli. Já byla mladý děvčátko! Šľa jsem si lehnout, přišľa ke mně, svľikľa se, a já koukám, pro Pána Boha, ona má na sobě

vo treňirka! No aľe našťi phendom nič, bo famel'ija la Piroškake, na? The darás latar.

Suťa. Tosara ušťila. Phenel: „Ma starin tut nič, te chal hela.“ Paľi geľľa andre sklepa, anda chaben, phenel: „Kodoj hin tut, Soňičko, tel o šerand savoro!“ (Oj na phenlas „zahlavkos“, phenelas „šerand“.) A kodoj čokoladi, bomboni, na cigaňinav tuke, Hanko, pro jilo te chudav! Me latar darás, aľe paľis mange laha achaľuvavas. Oj sas lachi, oda o Pucis! Te phend'alas: Pačinel pes mange tiro gad – iľahas pal peste, diňahas tut.

No paľis našťila. Sar avľa, avka geľľa.

fotbalový trenérky! No ale nemohla jsem nic říkat, protože to byla Piroščina příbuzná, ne? A taky jsem se jí bála.

Vyspala se. Ráno vstala. Povídá: „Nedělej si starosti, bude co jíst.“ A zase šla do obchodu, přinesla jídlo, povídá: „Támhle máš, Soničko, všechno pod poduškou.“ (Ona neříkala „polštář“, říkala „poduška“.) A bylo tam spousta čokolády, bonbóny, nelžu ti, Hanko, ať dostanu infarkt! Já se jí bála, ale pak jsem si s ní rozuměla. Ona byla hodná, ten Puci. Kdybys byla řekla: Mně se líbí tvoje košile – byla by ji svlíkla a dala ti ji.

Pak zmizela. Jak přišla, tak odešla.

Následující dvě historky nahrála Hanka v domácnosti paní „Piščalky“ v Košických Olšanech na Nový rok 1988. Přítomen byl manžel a syn paní „Piščalky“ – a další děti a mládež. Příběh o Ďáblově slepici vypráví paní Piščalka, u další historky o Vlasech převzal od své ženy slovo její manžel.

U etnografických záznamů by správně měly být uvedeny všechny identifikační údaje o vypravěčích. Hanka vypravěče znala, byla s nimi v kontaktu. V nezpracované (tehdy ještě strojopisné) kopii textu, kterou mi dala, údaje nejsou. Hrdinu prvního příběhu označila českým způsobem XY. Osobili jsme si právo zaměnit „XY“ vymyšlenou přezdívkou „Šuko“ (Hubeňour). Snad se Hanka nebude zlobit.

Bengeskeri kachňi

Džalas o nebošťičkos „Šuko“ te čorel. Amare Roma na čornas, o Vlachi čornas. On kole barvale gadžendar čornas, Romestar Vlachos šoha na čordahas! Rumungrostar. On amen vičinen ‚Rumungri‘ – on džan ča pal o bare somnakaja! Amen na čorahas, ča te imar sas bari bokh, ta pal e maľa kodi bandurkica, uhorkica, dandvaľori. Džanes s'o-

Ďáblova slepice

Nebožtík „Šuko“ (Hubeňour) šel krást. Naši Romové nekradli, Olaši kradli. Kradli těm bohatým gádžům, Roma by byl Vlach nikdy neokradl. Rumungra. Oni nám říkali ‚Rumungrové‘. Oni jsou na zlato, jdou po zlatě! My jsme nekradli, akorát když už byl velký hlad, tak jsme sebrali na poli nějakou tu brambůrku, okurečku, trochu ‚zubaté‘. Víš,

da, na? Kavka phenahas pre tengerica, kukurica, varekhaj phenen bobos.

No mišto, džalas o Šuko ke Očvara te čorel, ov sas legčoreder Rom khatar amende, ajso žobrakocis, čudakocis. Ov gejlā pro križno drom, phenda: „No, bengeja, ušti! De man oda, so me mange tutar prajinav!“

Oj, oj, vareko leske demađa andro pindro!

„Adaj sal, bengeja? No mišto! Ta de man, kaj man ňiko te na chudel!“ Gejlā ke kodi gori te čorel, ňiko les na dikhlā, ňiko les na lelas palal, podarinda pes leske jekh rat.

Aver rat pale terdiła pro križno drom, avel ke leste o beng: „So me man tuha sako rat trapinava, le kadaj (j)andro, thov tuke tel e khak, phand, phirav les šov kurke tel e khak, dikheha, so tuke olestar avla avri! Kachňi, so tuke chinela love. Ale na tromas te vakerel! Šov kurke te na prevakeres jekhorro lavoro!“

No mišto, ila o Šuko koda jandro, thoda tel e khak. Ňikaha na tromalas te vakerel! Šov kurke kerlas kavka – tel e khak u Ňikaha na vakerlas! O jandro leske tel e khak taťolas, taťolas, ajso keradipen, hoj o nebošťičkos Šuko džalas te labol upre! No, mek leske ačholas duj d'ives te ľikerel – avla jekh ajso figľaris, pherasuno Romoro khatar amende: „More, denaš, bo o phandle avri! Roden tut!“

Čačipen na sas! O Šuko paťalas, hoj čačes les roden, bo les furt o phandle rodenas, na? Ov darandiła! Zvičinda: „Jaj! O phandle kaj?“ O jandro mukla pre phuv! Mek ča duj d'ives kampelas te ľikerel avri!

O phandle nane.

co to je, ne? ‚Zubatá‘ jsme říkali kukuřici, ‚tengerici‘, někde říkají (kukuřici) ‚bobos‘.

No dobrá, šel Hubeňour do Očvary krást, byl to nejchudší Rom od nás, takvej ubožáček, divousek. Přišel na křižovatku, povídá: „No tak, ďáble, vstaň! Dej mi to, co si od tebe přeju!“

Oj, oj, někdo ho praštil do nohy!

„Jseš tu, ďáble? Dobře. Dej, ať mě nikdo nechytí!“ A šel k tý „bílý“ (Neromce) krást, nikdo ho neviděl, nikdo ho nehonil, tu noc se to podařilo.

Příští noc se zase zastavil na křižovatce, přijde k němu ďábel: „Co já se mám se tebou každou noc trápit, tady si vem vajíčko, dej si ho pod paždí, zavaž to, nos ho šest neděl pod paždí a uvidíš, co se ti z něj vyklubne! Slepice, která ti bude srát peníze. Ale nesmíš mluvit! Šest neděl nesmíš promluvit ani jediný slůvko!“

No dobrá, Hubeňour vzal vejce, dal si ho pod paždí. S nikým nesměl mluvit! Šest neděl to takhle dělal – pod paždí a s nikým promluvit! To vejce se mu pod paždím ohřívalo, ohřívalo, už z toho bylo takový horko, že nebožtíček Hubeňour div nevzplanul! Ještě měl vydržet dva dny – přijde k němu takovej šprýmař, vtipálek od nás: „Člověče, utíkej, venku jsou četníci, hledají tě!“

A nebyla to pravda! Hubeňour věřil, že ho skutečně hledají, protože jeho četníci furt hledali, ne? Polekal se a vykřikl: „Jaj! Kde jsou četníci?“ a vajíčko upustil na zem. A to mu zbejvaly už jenom dva dny!

Četníci nikde.

„Jaj, more, tu manca thodaľ avri! Šaj uľomas barvalo! Imar na sas man ča ola duj d'ivesora! O jandro phaglo!“

„Ta tuke kide pal e phuv, ker tuke dzeveľi, te tuke les pharo!“

Kajča koda parno sas calkom kalo, koda šargo sas dzaralo, khandelas sar beng. Mek mišto, hoj les koda Romoro daraďa avri le phandlenca! Te na, ta bijandahas benges! O beng bijand'ilahas andal oda jandro, le čore Šukores ľilahas andro bengal

Barile leske o bala. Kaske? Le muleske.

Piščalka: Kadaj tiš, jekh muľa. Dživelas – bala les na sas, sako džanel, liso, nango šero. O Rom andro mochto – le Romeske ajse bala barile! Chuliganos, *normálne!* Sar samas pro Čechi, paš o Pardubici pes kada ačhiľa.

La Piščalkakero rom: Man sa mukle odoj. O Viktoris denašľa, o Kristian denašľa, savo-re denašle svetos lestar. No a ov – les živoce bala na sas pro šero, nič, sar Hála, no, Karel Hála¹, presne kajso, mek aňi pamjatkocis pal o bala! Ov kirvo mange, bo me leske duje čhaven boldom. Kirvo² somas leske, ta ča me ačhiľom, o averdžene sa denašte.

Akanake dikhav andro mochto, ta phenav: Buď parochňa leske thode, abo koda varoko aver! Ale aver našti uľa, bo ajso škraplavo sas sar ov. Leskero muj, sa, ov sas! Ča kola bala!

„Ty chlape, tys mě doběh! Moh jsem být bohatej! Už mi zbývaly jenom dva kratičkový dny! A teď je vejce rozbitý!“

„Tak si ho seber se země a uvař si praženici, když je ti ho líto!“

Jenomže bílek byl úplně černý, žloutek byl chlupatý a smrděl jako čert. Ještě dobře, že ho ten Romáček postrašil četníkama! Kdyby ne, tak by byl Hubeňour snesl dábla. Z vajíčka by se byl vylíhl dábel a byl by chudáka Hubeňoural odnesl do pekla!

Narostly mu vlasy. Komu? Tomu mrtvýmu.

Piščalka: Tady taky, jeden umřel. Když žil, vlasy neměl, každý ví, že byl plešatý, úplně holá lebka. A ten Rom je v rakvi – a táááákověhle vlasy tomu Romovi narostly. Normální chuligán. To jak jsme byli v Čechách, u Pardubic se to stalo.

Piščalčín muž: Mě tam nechali. Viktor utek, Kristián utek, všichni utekli lán světa! A on – v životě neměl vlasy, nic, jako Hála, ten zpěvák Karel Hála¹, přesně takovej, ani památečka po vlasech. Můj kmotr, křtil jsem mu dvě děti. Byl jsem mu kmotrem², a tak jsem zůstal a ostatní utekli.

A teď – koukám do rakve, povídám: Buď mu dali paruku anebo je to někdo jiný! Ale nikdo jiný to nemohl být, protože byl škraplavej stejně jako on. Jeho obličej, všechno. Byl to on! Jedině ty vlasy!

Paš mande ačhiľa o kostelňikos, phenav:
„*Prosím vás, není to nějaký omyl?*“

Ta phenel: „*Proč?*“

Phenav: „*Dyť to není on!*“

Ta phenel: „*No to já oznámím, phenel, tady se něco muselo stát večer. Máme šest mrtvol, phenel, chlastali tam a že ho vyměnili.*“

Avel o rašaj, dikhel – o nav, narođeňe – šecker, šecker sublasí. Akana e romňi dikhel leskeri, e bori, o čhave – ov the na ov! O muj ov – o bala na ov! Phenav tuke sve-e-tos! Svetos denašte! Sa het! Šukar bala! Dži ko phike, kale. Paľi phenel o kostelňikos: „*Kdo se nebojí?*“

Notak phenav: „*Už sem tady, tak co.*“

Phenel: „*Já ho zvednu a vy mu – ale silně! – trhněte tou parukou.*“

Me avka chudav o bala, nič, paľi avľa ov, chudel, cirdel, čhivkerel – phenel: „*Originál vlasy! To není parochňa.*“

No ta so pre kada phenes?

Vedle mě se zastavil kostelník, povídám:
„*Prosím vás, není to nějaký omyl?*“

Povídá: „*Proč?*“

Povídám: „*Dyť to není on!*“

Tak povídá: „*No to já oznámím,*“ povídá, „*tady se něco muselo stát večer. Máme šest mrtvol, povídá, chlastali tam a že ho vyměnili.*“

Přijde farář, kouká – jméno, narození – šecker, šecker sublasí. Teď si ho prohlíží i jeho žena, jeho snacha, jeho děti – je to on a není to on. Obličej ano – vlasy ne. Říkám ti lán svě-ta! Lán světa utekli. Všichni pryč. Krásný vlasy! Až po ramena, černý. Pak povídá kostelník: „*Kdo se nebojí?*“

No a tak říkám: „*Už sem tady, tak co.*“

Povídá: „*Já ho zvednu a vy mu – ale silně! – trhněte tou parukou.*“

Takhle ho chytím za vlasy, nic, pak přišel on (kostelník), chytne ho, tahá, hází s ním – povídá: „*Originál vlasy! To není paruka.*“

Tak co na to říkáš?

(1) Karel Hála byl v té době populární zpěvák. Na pohled se vyznačoval zcela holou hlavou.

(2) „Kirvo/kirvi“ – kmotr/kmotra je vztah mezi rodiči dítěte a mužem či ženou, která dítě „líkerel“ – dosl. „drží“, tj. drží v náručí při křtu. Kmotrovství je (bylo) posvátné, kmotři si uctivě vykali – a pokud si před uzavřením kmtrovství tykali, začanou si jako kmotři vykat. Kmotr je povinen svého kmotřence podporovat při důležitých životních událostech jako jsou zasnuby, svatba, narození potomka, atd., dává svému kmotřenci obligátní dary (oděv, šperky) – naopak kmotřenec je povinen pozvat kmotra a kmotru na svatbu či k jiným důležitým životním událostem.

Různým romským posluchačům, kterým nepochybně paní „Piščalka“ a její manžel nesčetněkrát vyprávěli historku o tom, jak nebožtíkovi narostly chuligánské vlasy, nebylo třeba vysvětlovat, proč právě vyprávěč zůstal u nadpřirozeného *múla*, ačkoliv ostatní truchlíci se v hrůze rozutekli. Prostě proto, že to byl „kirvo“ mrtvého a kmotrovská povinnost mu velela překonat i ten největší strach – strach z *múla*.

Následující rozhovor vedla Hanka Šebková a Edita Žlnayová s paní „Luxou“ – tehdy padesátiletou – na Nový rok 1989 v Košicích. Chtěly se více dozvědět o „guľi daj“ (dosl. sladké matce), nadpřirozené bytosti, která vyměňuje nepokřtěné děti.

Guľi daj

Hanka: So kerel guľi daj?

Luxa: Ta lel le čhavores, so nane boldo. E daj našti thovel o pindro avri andal o kher. Furt mušinel te ačhel paš oda čhavoro. Paľis mušines te thovel tel o šero kangľi, nožňička –

Hanka: – trast –

Luxa: – t’oda trast, nožňička hin trast.

Hanka: Soske trast?

Luxa: Trast hin zoralo. Nožňička, čhuri – e guľi daj daral olestar, na.

Hanka: Soske kangľi?

Luxa: Phenen, hoj e guľi daj pes uchanel, kaj t’avel šukar, uchanel pes, uchanel, bisterel te lel le čhavores.

Hanka: Oj hiňi džungali?

Luxa: Sar te na! Oj džungali, e guľi daj.

Guľi daj

Hanka: A co dělá taková guľi daj?

Luxa: Sebere dítě, které není pokřtěné. Matka nesmí udělat krok z domu, dokud není dítě pokřtěné. Pořád musí být u toho děťátka. A potom mu taky musíš dát pod hlavičku hřeben, nůžky –

Hanka: – železo –

Luxa: – no právě, železo, nůžky to je železo.

Hanka: A proč železo?

Luxa: Železo je pevné. Nůžky, nůž – toho se guľi daj bojí, ne.

Hanka: A proč hřebínek?

Luxa: Říká se, že se guľi daj češe, aby byla hezká, češe se, češe se, a zapomene vzít dítě.

Hanka: Ona je ošklivá?

Luxa: Samozřejmě, guľi daj je ošklivá.

Hanka: K'oda e guľi daj?

Luxa: Phure Roma phenenas, hoj ajsi džuvľi, so muľa paš o porodoss, kana ločholas. Ta palis pes zabajinel pal o čhavoro, avel, lel peske šukarore čhavores, thovel la dake peskeres. So rovel, furt ča rovel, džungalo, kaľika – Aľe sar imar hino o čhavoro boldo, ta pre leste la nane zor. Imar e guľi daj našťi kerel nič.

Hanka: Soske la vičinen ,guľi daj'?

Luxa: Kada tuke imar na džanav te phenel. Ta soske? Ča kamukeri, na, kaj la te guľaren, kaj te na kerel bibacht.

Hanka: Kdo to vlastně je ,guľi daj'?

Luxa: Staří Romové říkali, že to je ženská, která umřela při porodu, když rodila. Pak se jí stejná po tom dítěti, jde, sebere si nějaké hezké děťátko a matce podstrčí svoje. To pořád brečí a brečí, je vošklivý, mrzáček – ale jakmile je dítě pokřtěné, tak už nad ním nemá moc. Už mu tak guľi daj nemůže nic udělat.

Hanka: A proč se jí vlastně říká ,sladká matka'?

Luxa: Tak tohle už ti vysvětlit nedovedu. Proč? Jen tak, aby si ji lidi navnadili (dosl. ,nasladili') a aby nevyváděla.

Pomyslný rozhovor Mileny H. a Hanky Š.

Milena: Zajímavé je, že na vesnicích v Rádžasthánu, v Indii, rodičky taky dávají vedle novorozeňátka něco ze železa. Železo má moc odhánět nečisté síly.

A zlovolným bytostem se v Indii také dávají lichotivá jména, která je mají odzbrojit a odvrátit jejich nekalé úmysly. Například ženštině zosobňující černé neštovice se říká *Šítala Mátá* – Chladivá matka: v horké Indii je symbolizuje výraz ,chladivý' velice pozitivní hodnotu.

Hanka: Jenže ochrana před silami z „aver svetos“ – z jiného světa – je kulturní univerzálie! Takže to Romové nemusí mít zrovna z Indie!

A Hanka by jmenovala několik příkladů z různých kulturních oblastí – nejbližší jí bylo Řecko, Francie, Afrika – kde se také užívá železo jako ochranný materiál, kde se také nečisté síly chláchoľi lichotivými jmény... Bohužel, my její příklady kulturních univerzálií neznáme, my lpíme na „svě“ Indii.

Hanka „naše očividné“ indické paralely nevyvracela, jenom chtěla vidět všechno v těch nejširších souvislostech. Měla ráda přesnost. A tak jsme se občas o své teorie přely. Ale v duchu jsem jí chtě nechtě dávala zapravdu a díky ní jsem si (já, její učitelka) snažila rozšířit si svůj obzor...

Další drobné ukázky z Hančina (případně Editina) sběru – jako vtipy nebo etnologické „miniatury“ – uvádíme průběžně v textu.

Romové

Hana Šebková

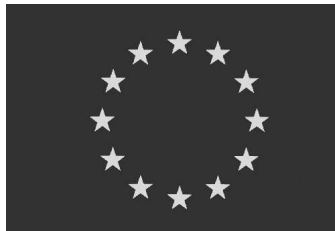
Reakce na reportáž „Cigáni“ Radka Bajgara (Tvorba 37/1988, s.9-11)

Bohužel ještě dodnes existují lidé, kteří přicházejí do romských osad za senzací a exotikou a neváhají své povrchní dojmy publikovat v reportážích, resp. knihách. Jedna z takových reportáží vyšla v roce 1988 v Tvorbě (37/88). Hanka, která v té době už byla v mnoha osadách adoptovaná mnoha romskými rodinami, napsala na článek Radka Bajgara reakci. Ta však nebyla nikdy uveřejněná.

Sedmatřicáté číslo týdeníku Tvorba přineslo reportáž Radka Bajgara nazvanou „Cigáni“. Vyvolala veliký ohlas. Přesvědčil mě o něm nejen sestřih z dopisů, otištěný v 50. čísle Tvorby, ale i náhodně vyslechnutá a velice zajímavá diskuse jistých spolucestujících v metru, která nastala po té, co z vagonu vystoupila skupinka pražských Romů. I mnou reportáž opravdu zatřásla. Ne však popisovanými skutečnostmi, nýbrž tím, jak rozdílně může vidět, chápat a soudit člověk, který zavítá mezi Romy na východní Slovensko a do míst, která jsou mi tolik známá. Nepochybovala jsem o dobré vůli autora popsat co možná nejlépe věci, které tam viděl, jen mě zarazilo, jak je možné, že je viděl takto.

/.../ Divné stavbičky pozoruhodných tvarů. Materiál různorodý, nejčastěji vlnitý plech z barelů od asfaltu. Stavby jsou vyztuženy kusy dřeva. V oknech sklo, jindy igelit. Jiné chýše zděné, oblepené hlínou. Nemají štíty, tak je vidět kouř, rovnoměrně prostupující celou plochou stropu. /.../ Ke stěně chatrče je přivázaná několikametrová tyč. Na jejím vrcholu televizní anténa. Zvláštní způsob humoru. /.../ Bláto jarovnické osady. Mastné bláto nasládlého aroma. Labyrint průchodů, průlezů a uliček mezi poloprůhlednými chýšemi. /.../ Povalující se zbytky všeho druhu. /.../ Kromě zápachu vnímáme uvnitř /chatrče/ jenom šero, teplo a přítomnost mnoha těl. Od pasu dolů je místnost napěchována rozčuchanými dětmi. Velký cigán s knírem vyhazuje ze dveří ty, o kterých si myslí, že nejsou jeho. Něco na ně zakřičí a ostatní zmlknou. /.../

Na postel usedají nejstarší cigáni a zapalují nezbytné cigarety. Nám nabízejí dvě židle. Jediné v místnosti. Ještě je tu jedna skříň a tou je nábytek vyčerpan. Ostatní cigáni stojí v oblacích

Romano džaniben – jevend 2004
Sborník romistických studií

Vydává Společnost přátel časopisu Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
e-mail: dzaniben@email.cz (redakce, distribuce), www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktorka: Milena Hübschmannová
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technický redaktor: Peter Wagner
Grafická úprava: Juraj Horváth
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkcí zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz
Náklad: 700 ks
Doporučená cena: 140 Kč
Roční předplatné: 280 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.

Tento dokument byl vytvořen za finančního přispění Evropského společenství. Názory zde prezentované vyjadřují postoje Romano džaniben, a proto nemohou být v žádném případě považovány za oficiální postoj Evropského společenství.

**Toto číslo vyšlo díky finanční podpoře Ministerstva kultury ČR
Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětí holocaustu.**